

Мирослав Грујић, Александра Остојин

ГЕОГРАФИЈА 7

Уџбеник за седми разред основне школе

ГЕОГРАФИЈА 7

Уџбеник за седми разред основне школе

Аутори уџбеника

Мирослав Грујић, Александра Остојин

Рецензенти

Доц. др Дајана Бјалајац, Природно-математички факултет Универзитета у Новом Саду,
Департман за географију, туризам и хотелијерство

Иван Матејић, Савремена гимназија, Београд

Радмила Габоров, ОШ „Стеван Дукић”, Београд

Карте

Иван Матејић, Милован Миливојевић, Shutterstock

Илустрације

Нина Томић

Фотографије

Shutterstock

Издавач

Вулкан издаваштво, Вулкан знање

Господара Вучића 245, Београд

www.vulkanznanje.rs

За издавача

Мирослав Јосиповић, Ненад Атанасковић, Саша Петковић

Директорка

Нада Осмајић

Главна уредница

Марина Обрадовић

Извршна уредница

Божана Мирков

Уредница

Јелена Добриловић

Лектура и коректура

Редакција Вулкан знања

Дизајн и графичко обликовање

Славица Добросављевић

Дизајн корица

Никола Јованетић

Штампа

Ротографика д.о.о., Суботица

ISBN

978-86-10-05420-0

Министарство просвете Републике Србије
одобрило је овај уџбеник за употребу у
школама на основу решења број:
650-02-00146/2024-07 од 24.10.2024.

САДРЖАЈ

Уводна реч и водич кроз уџбеник 4

1. РЕГИОНАЛНА ГЕОГРАФИЈА Регионална географија 8

2. ГЕОГРАФСКЕ РЕГИЈЕ ЕВРОПЕ	
Јужна Европа.	12
Државе настале распадом СФРЈ	18
Република Грчка	26
Република Италија	31
Краљевина Шпанија	36
Средња Европа	40
Савезна Република Немачка	46
Западна Европа	51
Република Француска	57
Уједињено Краљевство Велике Британије и Северне Ирске	61
Северна Европа	66
Краљевина Норвешка	71
Источна Европа	75
Руска Федерација	80
Европска унија – пример интеграционих процеса	85
Да проверимо шта смо научили о географским регијама Европе	89

3. АЗИЈА	
Географски положај, границе и величина Азије	92
Разуђеност обале и рељеф Азије	96
Клима, живи свет и воде Азије	100
Становништво и насеља Азије	106
Природна богатства и привреда Азије.	111
Регионална и политичка подела Азије.	115
Југозападна Азија.	118
Јужна Азија.	125
Југоисточна Азија.	130
Источна Азија	135
Средња Азија	142
Да проверимо шта смо научили о Азији	147

4. АФРИКА	
Географски положај, назив, величина и разуђеност обале Африке.	150
Природне одлике Африке	153
Друштвене одлике Африке	159
Политичка и регионална подела Африке	164
Сахарска Африка	167
Подсахарска Африка	172
Да проверимо шта смо научили о Африци.	179

5. СЕВЕРНА АМЕРИКА	
Регионална подела и географски положај Северне Америке	182
Разуђеност обале и рељеф Северне Америке	186
Клима, живи свет и воде Северне Америке	190
Политичка подела Северне Америке.	195
Становништво и насеља Северне Америке	199
Природна богатства и привреда Северне Америке	204
Да проверимо шта смо научили о Северној Америци.	208

6. ЈУЖНА АМЕРИКА	
Географски положај, разуђеност и рељеф Јужне Америке	212
Клима, природне зоне и воде Јужне Америке	216
Становништво и насеља Јужне Америке	221
Привреда и политичка подела Јужне Америке	225
Да проверимо шта смо научили о Јужној Америци	230

7. АУСТРАЛИЈА И ОКЕАНИЈА	
Географски положај, регионална и политичка подела Аустралије и Океаније	234
Природне одлике Аустралије.	239
Становништво и насеља Аустралије	243
Природна богатства и привреда Аустралије	246
Географске одлике Океаније	249
Да проверимо шта смо научили о Аустралији и Океанији.	253

8. ПОЛАРНЕ ОБЛАСТИ	
Основне географске одлике Арктика	256
Основне географске одлике Антарктика	260
Да проверимо шта смо научили о поларним областима	264

Речник појмова	266
Литература	269
Решења задатака	270

УВОДНА РЕЧ И ВОДИЧ КРОЗ УЏБЕНИК

Поштовани ученици,

Пред вама је уџбеник географије за седми разред. Прошле школске године сте успешно савладали градиво из области друштвене географије, картографије и почели тему регионална географија, коју ћете изучавати током ове школске године.

Научићете шта је географска регија и чиме се бави регионална географија. На часовима географије ћете ове школске године „пропутovati” и упознати свет. Подсетићете се основних географских појава, процеса и објеката широм света. Сазнаћете на које се значајне регије деле континенти наше планете и које су њихове карактеристике. Упознаћете се с традицијом и културом становништва света. Сазнаћете где људи живе у мегалополисима, а где у малим и сиромашним селима.

За развој друштва неопходна је привреда, а ви ћете ове школске године научити у којим се деловима света људи баве одређеним делатностима и зашто. Анализираћете који су делови света економски развијени и шта све утиче на њихов развој. Сазнаћете које су најзначајније природне и друштвене вредности на сваком континенту. Живот се од места до места разликује, а ви ћете на крају школске године знати где су услови за живот бољи, а где лошији и, што је најважније, знаћете да објасните разлоге због којих је то тако. Поред тога што ћете ближе упознати нашу планету и њене регије, важно је и што ћете научити како да је чувате за будуће генерације.

У уџбенику вас чекају бројне фотографије, прикази и скице, које ће вам олакшати усвајање градива. Фотографије из свих крајева света помоћи ће вам да лакше усвојите градиво и о најудаљенијим пределима. Ту су и занимљивости у рубрици *За младе истраживаче*, које ће вам заголицати машту и сâмо учење учинити интересантнијим. Усвојена знања можете проверити кроз питања и задатке који се налазе на крају сваке лекције и поглавља.

Желимо вам успешан рад и много занимљивих часова географије.

Аутори

У рубрици *БАШ...* сазнаћеш по чему су неке културе **препознатљиве** и **карактеристичне**.

Географске регије Европе

Pyrim

Мил

Зенеци

Италија је привредно **најразвијенија држава Јужне Европе** и једна од најразвијенијих земаља света. Ипак, привредни развој у самој држави није равнотежан, па с тог аспекта Италију можемо поделити на **богати север и сиромашни југ**. Због тога је северна Италија имиграционо, а јужна емиграционо подручје.

Италија је развијена индустријска држава. Најзнајачија и најразвијенија индустријска област налази се у северном делу земље, око градова Милана, Ђенове и Ториноа, који чине тзв. индустријски троугао Италије. У овој земљи су развијени аутомобилска, машинска, хемијска, прехранбена и текстилна индустрија.

Poljoprivredna kultura u Italiji su razlike, ali se mali procenat radno sposobnog stanovništva bavi ovom delatnošću. Kao što je rečeno, u Padskoj niziji je utvrdjeno zastupljenje zemljoradnje, a glavne kulture su žitarice, šećerna repa, voće, povrće i mlinac. Italija je jedan od najvećih proizvođača **maslinovog ulja** i vino na svetu zaslužujući značajni površinski deo na kojima se gaje maslini i vinova loza. Stočarstvo je zastupljeno u južnom delu zemlje, a domaćinstva u stocdarstvo i ovčarstvo. U priborabimaj oblasitima stanovništvo se bavi ribolovom.

Поља пири-ча у близини Милана

С. Сабораћко то да је Италија с три краја окружена морима, велики саобраћај, а њени власници имају поморски саобраћај. Највеће и најбоље луке су **Бовена, Напул, Трст, Венеција**.

Италија својим у припадност туристичкој осећеној држави свима и зато је Италија једна од најзначајнијих привредних делатности. Ја је заснован на богатјој историји, политичкој и књижевности, плавинама, ледањима, рекама и острвима. Италија има чак 52 заштитена културна добра на Унесковом листу, по чему је прва у свету, а то у великој мери утиче на њен туристички развој. Италија је посете. Најпосећенији туристички центри су Рим, Венеција, Напул, (Пиза), Сијена, Милано и Верона.

ИСТРАЖИ И КАЖИ

Неке од најпозnatijih туристичких атракција у Италији јесу криви торан, Колизеум, Фонтана ди Треви, базилика Санта Марија дел Флоре, кућа Јулије Капулети и Шекспирови депа Ромео и Јулија и важна каналима у Венецији. Истражи у којим се градовима налазе наведене атракције и резултат истраживања запиши у свеску.

Виноград у близини Фиренце

БАШ... ИТАЛИЈАНСКИ

НАУЧИЛИ СМО

- Италија обухвата Апенинско полуострво и острва Сардинију и Сицилију.
- Уметно-културно наслеђе: мултипле историје (Анти и Ренесанс), Падоклизма и вулкани (Стна, Везуви, Палајно и Флоренца).
- Кулинарска Италија је претрпело средњевековне, али је у уједињеним областима и између средњевековних, католичких и православних.
- Италија је - шестогласна држава.
- Падоклизма је жупија Италије.
- Италија је политички најразвијенија држава Јужне Европе.
- Ова држава је велики произвођач ина и маслиновог уља.
- Турцима и Аустрија су - значајне привредне делатности ове државе.

ДА УТВРДИМО

1. Uključite i talijanske i slavonske Italijane.
2. Navedite mjesto koja okružuju Italiju.
3. Kuda mislite se ljudi više izvlače? Alpa ili Apenina?
4. Navedite neke gradove u Italiji.
5. Koje grupe ljudi pripadaju Italijanima?
6. Objasnite, zašto je sjeverna Italija najrazvijeniji dio i za sve države.

У оквиру одељка *Да проверимо*
шта смо научили налазе се
питања и задаци за проверу
усвојености знања целе теме.

На крају уџбеника налазе се **објашњења најважнијих појмова**.

ДА ПРОВЕРИМО ШТА СМО НАУЧИЛИ О ЈУЖНОЈ АМЕРИЦИ ○

1.	Уколико је твдња тачна, заокружи слово T , а ако је нетачна, заокружи слово H .	
	• Сектор је процена Јужну Америку.	T H
	• Јужну Америку су од њене земље раздваја Мексички протиз.	T H
	• Атакама је низије у Јужној Америци.	T H
	• Анди припадају Ватреном појасу Пацифика.	T H
	• Јужна Америка је највишиот глј. континент.	T H

2. Допуни ре-еницу тако да тврдња буде тачна.
Најдужа река у Јужној Америци је _____ и она се улива у _____, С. Америке.

- 3.** На датом приказу територије распореди наведене појмове тако што ћеш сваки број уписати у одговарајући кругић.

1. Амазон
2. Огнена земя
3. Анд
4. Бразилске планине
5. Ла Плата
6. Езеро Маракайбо

4. Заокружи одговарајуће подељане речи тако да тврдње буду тачне.
Замисли да путујеш у Бразил, тамо ћеш моћи да ...

- В) се сунчази на пешчаном пјажу **Копакабани** / **Атаками**
у граду **Сао Паолу** / **Рио де Жанеиру**.
- Б) видиш пла-таже **кафе** / **маслина**.
- Р) причаш са становницима на **шпанском** / **португалском** језику.

—О РЕЧНИК ПОЈМОВА

- [illegible]

1.

РЕГИОНАЛНА ГЕОГРАФИЈА

Ако узмемо у обзир различите природне и друштвене карактеристике наше планете, можемо на њој издвојити велики број различитих регија – од зелене шуме Амазоније, преко белог пространства Арктика до осунчане обале Коста Браве и индустријске регије Ломбардије у Италији.

У овом поглављу ћеш научити шта су регије, шта је регионализација, по којим се принципима издвајају регије и које су неке од познатих регија у свету.

РЕГИОНАЛНА ГЕОГРАФИЈА

регионална географија

географска регија

принцип регионализације

макрорегија

мезорегија

микрорегија

ДА СЕ ПОДСЕТИМО

1. Како се назива територија која се по одређеним одликама разликује од осталих територија?

2. Заокружи слово испред тачног одговора.

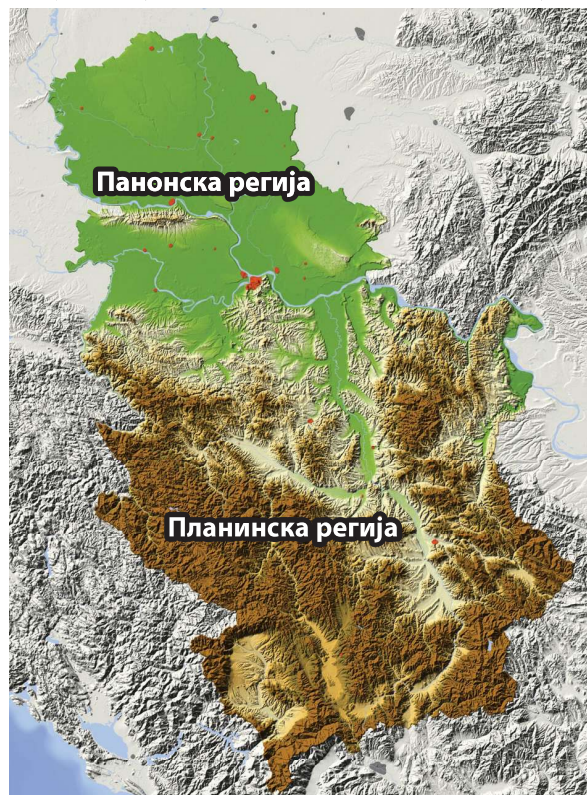
Која географска дисциплина се бави издвајањем карактеристичних регија на Земљи?

А) физичка географија Б) друштвена географија В) регионална географија

Када погледаш физичко-географску карту света, уочаваш да копно наше планете није хомоген, то јест једноличан географски простор, већ је то простор на ком се смењују различити облици рељефа, попут низија, брда и планина, и који је испресецан различитим воденим површинама. Осим тога, широм света живе људи различитих раса, националности и вероисповести, који обитавају у различитим насељима и баве се различитим делатностима. На основу свега наведеног можемо закључити да је светско копно по својим физичко-географским и друштвено-географским одликама један разнолик, то јест **хетероген географски простор**. Управо зато што је светско копно тако огромно и разнородно, географи га, ради лакшег проучавања, деле на **регије**, тј. на мање области сличне по одређеним природним или друштвеним одликама. На тај начин добијамо мање и хомогеније географске просторе.

Правило на основу ког вршимо издвајање географских регија назива се принцип регионализације. Физичко-географски **принцип регионализације** подразумева издвајање регија на основу природних карактеристика

попут облика рељефа, типа климе, хидрографије, типа земљишта и живог света. У Србији се, рецимо, овим принципом регионализације могу издвојити панонска и планинска регија.

Регионална подела Србије
на основу облика рељефа

Амазонија

Уколико географске регије карактерише сличан географски изглед, такве регије се називају **физиономске регије**. Примери оваквих географских регија јесу **Амазонија** (тропске кишне шуме), **панонска регија** (равница) у Србији, **Арктик** (поларна пустиња).

Под друштвено-географским принципом регионализације подразумева се издвајање географских регија на основу неких друштвених карактеристика, као што су одређене структуре становништва, типови насеља, урбанизација, привредне делатности и друго. Примери оваквих географских регија јесу **Рур**, економска регија у Немачкој у којој је главна делатност индустрија, или **Лапонија**, регија на северу Европе коју насељава народ Лапонци.

ЗА МЛАДЕ ИСТРАЖИВАЧЕ

„Фламмански дијамант” је једна од најурбанизованијих регија света. У њој 97% становништва живи у градовима. Ову регију, која се налази у Белгији и има облик дијаманта, чине агломерације Брисела, Гента, Антверпена и Левена.

Рур

Економске регије издвајамо на основу делатности којима се људи баве и такве регије се називају **функционалне регије**. Оне могу имати само једну одређену функцију или више њих. У зависности од тога која је функција основна, разликујемо индустријске, пољопривредне, туристичке, рударске регије и сл. Примери функционалних регија су: **Коста Брава** (Шпанија), чија је основна функција туризам, **Ломбардија** (Италија), у којој је главна делатност индустрија, или **Панонска низија**, у којој доминира пољопривреда.

Издавање географских регија није једноставно јер се често на одређеним територијама преплићу специфичне природне и друштвене одлике. Из тог разлога се регије чешће издвајају на основу више фактора, а не искључиво једног, какав је био случај с претходно наведеним примерима. Рецимо, на издвајање **Алпске регије** утицали су облик рељефа, климатске одлике и развијеност туризма, а на издвајање **Блиског истока** – пустињска клима, богатство нафтом, специфична култура, историјско наслеђе и претежно арапско становништво.

Коста Брава

Због међусобног преплитања фактора који утичу на издвајање регија, границе регија нису оштре и прецизне већ често имају својеврсни прелазни појас – попут појаса мешовитих шума између области листопадних и четинарских шума. Осим тога, важно је имати на уму да се границе регија најчешће не поклапају с државним границама јер постоје државе које се због својих одлика простиру на територији више регија. Прави пример за ово је Француска, која је истовремено држава алпске, медитеранске и атлантске регије, Западне Европе и Европске уније.

Највеће регије на свету јесу континенти, па зато за њих кажемо да су **макрорегије** (грч. *makrós* – велико, дугачко). Међутим, на тим великим просторним целинама уочавају се разлике међу појединим деловима, како физичко-географске тако и друштвено-географске. Из тог су разлога макрорегије подељене на мање географске регије, које се називају **мезорегије** (грч. *mésos* – средње). Мезорегије се најчешће именују према странама света. Тако макрорегија Европа има пет мезорегија: Јужну, Средњу, Западну, Северну и Источну

ИСТРАЖИ И КАЖИ

Истражи у географском атласу које се државе налазе у равничарској регији Амазонија, а које у планинској регији Анди. Упореди обе регије и утврди да ли има преклапања, то јест да ли постоје државе које припадају обема регијама. Резултат истраживања запиши у свеску.

Европу. И мезорегије се често деле на мање регије – **микрорегије** (грч. *mikrós* – мало, ситно). Примера ради, у мезорегији Јужна Европа можемо издвојити више микрорегија, а неке од њих су Азурна обала, Коста Брава, Баскија.

Природа својим карактеристикама одређује где се човек може населити и којим се делатностима у којој регији може бавити. С друге стране, човек мења природну средину да би је прилагодио себи, али неретко је нарушава и утиче негативно на њу и тиме угрожава како свој живот, тако и живот других бића. **Циљ регионалне географије** је да уочимо и разумемо међусобне односе и везе између природе и човека зато што управо од тог односа зависи опстанак живота на Земљи.

НАУЧИЛИ СМО

- Географске регије су мање, хомогене области сличне по одређеним природним или друштвеним одликама.
- Правило на основу ког вршимо издвајање географских регија назива се принцип регионализације.
- Физичко-географски принцип регионализације подразумева издвајање регија на основу природних одлика, а друштвено-географски принцип регионализације на основу друштвених карактеристика.
- Географске регије које карактерише сличан физички изглед називају се физиономске регије.
- Функционалне регије се издвајају на основу једне одређене функције коју имају или на основу више њих.
- Највеће географске регије се називају макрорегије. Оне се деле на мезорегије, које се даље деле на микрорегије.
- Циљ регионалне географије је да уочимо и разумемо међусобне односе и везе између природе и човека.

ДА УТВРДИМО

1. Опиши принципе регионализације.
2. Наведи примере географских регија издвојених на основу физичко-географских и на основу друштвено-географских принципа регионализације.
3. Опиши факторе на основу којих су као засебне регије издвојени Блиски исток и Алпска регија.
4. Због чега се границе регија најчешће не поклапају с државним границама?
5. Наведи мезорегије макрорегије Европе.

2.

ГЕОГРАФСКЕ РЕГИЈЕ ЕВРОПЕ

Европа је континент познат по богатој историји, културној разноликости и значајном утицају на светску политику и економију. Њене 44 државе насељава око 750 милиона становника. Многе европске земље имају висок стандард и развијену привреду, што доприноси глобалној важности овог континента.

Европа је колевка многих културних покрета и стециште бројних историјских догађаја. Њено немерљиво културно наслеђе и разнолики пејзажи чине је атрактивном дестинацијом за туристе.

ЈУЖНА ЕВРОПА

- 📍 Средоземно море
- 📍 колевка европске цивилизације
- 📍 етничка хетерогеност
- 📍 емиграциона регија
- 📍 туризам

ДА СЕ ПОДСЕТИМО

1. Заокружи слова испред назива полуострва која **нису** у Јужној Европи.
 А) Апенинско Б) Балканско В) Јиланд Г) Пиринејско Д) Скандинавско
2. Заокружи слово испред назива мора на које излази регија Јужна Европа.
 А) Северно Б) Балтичко В) Средоземно

Географски положај и природне одлике

Јужна Европа је географска регија која се простира на три велика европска полуострва: Балканском, Апенинском и Пиринејском. Обале ове регије заплускују Атлантски океан на западу, Средоземно море на југу и Црно море и Мраморно море на истоку. С обзиром на то да већина држава ове регије излази на Средоземно море, за њу се често користе називи **Европско Средоземље** или **Медитеран**.

Обала Јужне Европе је разуђена, с великим бројем острва, међу којима су највећа Сицилија, Сардинија, Корзика и Крит. *Подсећти се који мореузи раздвајају Европу од Африке и од Азије.*

Рељеф Јужне Европе је претежно брдско-планински и у њему доминирају набране планине: **Алпи**, **Апенини**, **Пиринеји** и **Динариди**. Раседне планине су заступљене на Балканском полуострву и међу њима се истичу **Рила**, **Олимп** и **Родопи**. Захваљујући томе што се Јужна Европа налази на додиру

Рељеф Јужне Европе

Евроазијске и Афричке литосферне плоче, у њој постоји више вулкана, а земљотреси су честа појава. Значајнији вулкани су: **Етна**, **Везув**, **Стромболи**, **Вулкано** и **Сантори-ни**. Низије се простиру око већих река и нису толико простране као у другим деловима Европе. Веће низије су: **Андалузија** и **Арагонија** на Пиринејском полуострву, **Падска** на Апенинском полуострву и **Тракија**, **Тесалија** и **Солунска низија** на Балканском полуострву. *Пронађи ове низије на карти у атласу и зајми у свеску око којих се река простиру.*

Клима је претежно **средоземна**. На западу, где регија излази на Атлантски океан, клима је **океанска**. У унутрашњости, с удаљавањем од мора, средоземна клима прелази у **умерено-континенталну**, док је на највишим деловима високих планина **планинска**.

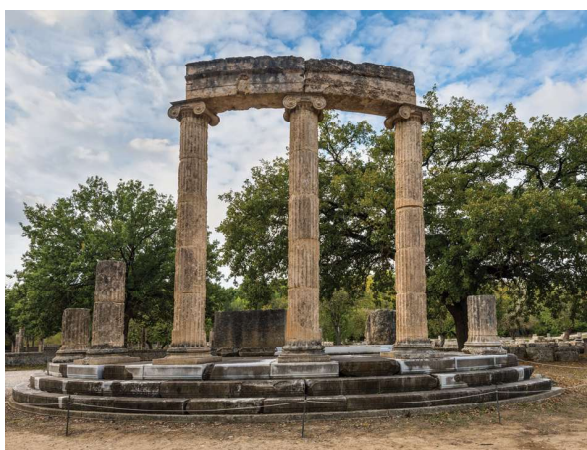
Клима, рељеф и разуђеност утичу на то да је речна мрежа слабо развијена и да је већина река кратког тока. Веће реке су: **Гвадалкивир**, **Ебро**, **Дуеро**, **Тахо**, **По**, **Велика Морав**, **Вардар** и **Марица**. У овој регији нема ни много великих језера, а од постојећих по величини се истичу: **Гарда**, **Комо**, **Мађоре**, **Скадарско** и **Охридско**.

Политичка подела и културно-цивилизацијске тековине

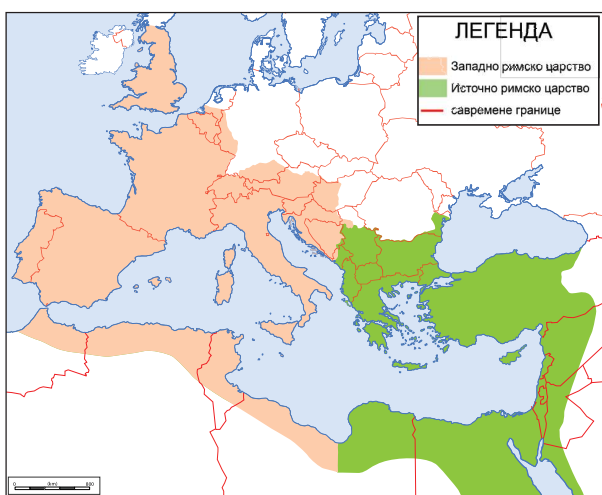
Јужна Европа није највећа по површини, али је европска регија с највише држава – има их чак 16. Према политичком уређењу само три државе су монархије (Ватикан, Андора и Шпанија). У овој регији се простире и мањи део Турске, која се сматра азијском државом.

Јужна Европа је била насељена још од времена праисторије. У њој су поникле стара Грчка и стари Рим, због чега за њу кажемо да је **колевка европске цивилизације**.

Држава	Главни град	Бр. становника (2023. год.)	Површина (km ²)	Државно уређење
Италија	Рим	58.870.762	301.323	република
Шпанија	Мадрид	47.519.628	505.989	краљевина
Грчка	Атина	10.341.277	131.957	република
Португалија	Лисабон	10.247.605	91.590	република
Србија	Београд	8.306.717	88.499	република
Бугарска	Софија	6.687.717	110.994	република
Хрватска	Загреб	4.008.617	56.594	република
Босна и Херцеговина	Сарајево	3.210.847	51.209	република
Албанија	Тирана	2.832.439	28.748	република
Словенија	Љубљана	2.119.675	20.273	република
Северна Македонија	Скопље	2.085.679	25.713	република
Црна Гора	Подгорица	626.485	13.812	република
Малта	Ла Валета	535.064	316	република
Андора	Андора ла Веља	80.088	468	кнежевина
Сан Марино	Сан Марино	33.642	61,2	република
Ватикан	---	518	0,44	теократија

Остаци Олимпије, места на ком су се у античкој Грчкој одржавале олимпијске игре

Римско царство у време поделе на Источно и Западно (395. год.) са уцртаним границама савремених држава

Државе Јужне Европе – Погледај ђажљиво ову слику ђа покушај да закључиш која се јужно-евројска држава не налази ни на једном од ђири ђолуостјрва.

У периоду Римског царства Средоземље је представљало целину чији су делови били веома добро повезани копненим и поморским путевима. Захваљујући томе, по регији се ширио и културни утицај старих цивилизација. Подела Римског царства на Источно (Византију) и Западно, а касније и подела хришћанске цркве на православни исток и католички запад одразила се и на будућност ове регије, на њен даљи културни, верски и политички развој.

Средоземно море има велики значај за развој ове регије још од античког периода. Поморским путевима одвијала се трговина, ширио се културни утицај и освајале се нове територије. Зато је поморство чинило важан сегмент у животу становништва ове регије. Управо су из Јужне Европе пореклом и бројни славни **поморци** који су оставили трага у периоду **великих географских открића**. Васко да Гама, Фернандо Магелан, Бартоломео Дијас и Кристифор Колумбо

само су неки од њих. Након открића Новог света и колонизације новооткривених територија, тежиште поморства се премешта са Средоземља на Атлантски океан. То је период и када долази до већих миграција становника из Јужне Европе у Северну и Јужну Америку, а касније и у Аустралију. *Подсети се у којим државама света се још говоре јужноевропски језици.* Прокопавањем Суецког канала, Средоземље поново добија на значају.

Прелазак из 15. у 16. век није означавао само почетак периода великих географских открића већ и почетак интензивнијег развоја науке, технологије и културе у Јужној Европи. Људско друштво тада доживљава свој препород и прелази из средњег века у ново доба. Наступио је период **хуманизма и ренесансе**, чији је центар био на северу Апенинског полуострва. Водећу улогу у овом процвату науке и културе имала је Италија, из чијих се градова Фиренце, Рима и Венеције ренесанса проширила по целој Европи.

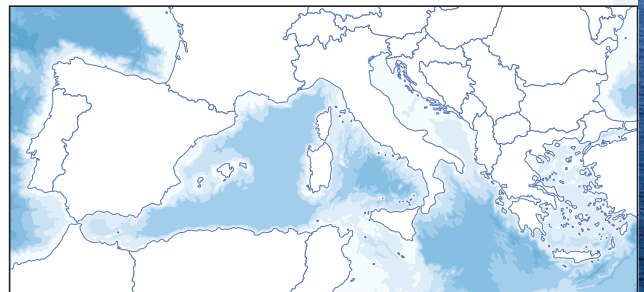
Један од најзначајнијих представника ренесансе био је италијански сликар, архитекта и проналазач Леонардо да Винчи (1452–1519). Међу његовим најпознатијим делима су слике *Мона Лиза* и *Тајна вечера*.

Споменик *Открића* у Лисабону – На споменику су исклесани ликови најзначајнијих португалских помораца из периода великих географских открића.

Друштвене одлике

Географски положај, повољни услови за живот и историјске прилике утицали су на то да Јужна Европа буде **етнички хетерогена** регија. Најбројнији су романски народи, који претежно насељавају Апенинско и Пиринејско полуострво, док Балканско полуострво већином насељавају словенски народи. Најбројнији романски народ у регији јесу Италијани, а словенски Срби. Поред Романа и Словена, Јужну Европу насељавају и поједине изоловане групе народа – то су Малтежани, затим Баски на Пиринејском и Грци и Албанци на Балканском полуострву.

Присети се градива 6. разреда и на датом приказу територије обој државе према томе којој групи народа припада већина становништва.

 Словени	 Грци
 Романи	 Албанци

Јужну Европу данас насељава 158 милиона становника, а просечна густина насељености износи 110 ст./km². У већини држава ове регије природни прираштај је низак, а у државама Балканског полуострва је чак и негативан. Велики број становника одлази у развијеније државе Европе и света, што Јужну Европу чини **емиграционом регијом**. Разлози за миграције су различити, али међу њима, како пре тако и данас, доминирају економски. Степен урбанизације се разликује од државе до државе, али је приметно да становништво Балканског полуострва претежно живи у сеоским срединама па је степен урбанизације овог дела регије најнижи. Јужна Европа је имиграциона регија за становништво из афричких и азијских земаља. Ти мигранти овде често привремено бораве на путу ка другим европским земљама у које се насељавају.

Кад је реч о привреди, Јужна Европа је слабије развијена од већине европских регија. Није богата природним ресурсима као што су нафта, гас, руде и угаљ. Клима и море су најважнији фактори развоја њене привреде. Па ипак, иако регија излази на Средоземно море и Атлантски океан, риболов нема велики привредни значај. Најзначајније пољопривредне културе у регији јесу винова лоза, маслине и агруми, чији су највећи произвођачи Шпанија, Италија и Грчка.

Средоземна клима, дуга обала и богато културно-историјско наслеђе главни су фактори што је Јужна Европа једна од туристички најразвијенијих регија на свету. Због великог

Маслињак у Грчкој

броја туристичких атракција и броја људи који је годишње посете, **туризам** је најразвијенија привредна грана и стога не чуди што ову регију називамо **„краљица туризма“**. Купалишни туризам је најразвијенији на обалама Хрватске, Грчке, Шпаније и Црне Горе. Италију у великој мери посећују љубитељи културно-историјских знаменитости. Међу градовима Јужне Европе најпосећенији су Барселона, Венеција, Фиренца, Рим и Лисабон. У Грчкој, поред бројних привлачних плажа, значајно место у туристичкој понуди заузимају и споменици из античког периода, као што су: Акропољ, Делфи, Олимпија, Епидаурис и Микена. Остаци античког Рима налазе се широм регије и привлаче велики број туриста. Међу њима се истичу Колосеум и Форум у Риму, као и остаци Сирмијума у Сремској Митровици. Поред наведених туристичких атракција, већи број туриста посећује још и националне паркове Србије и Хрватске, словеначке и италијанске ски-центре, као и бројна језера и бање широм регије.

Римски Колосеум, Италија

Бледско језеро, Словенија

НАУЧИЛИ СМО

- Регија Јужна Европа простире се на три полуострва: Балканском, Апенинском и Пиринејском.
- За Јужну Европу се често користе називи Европско Средоземље и Медитеран.
- Рељеф Јужне Европе је претежно планински (Алпи, Апенини, Пиринеји и Динариди).
- Клима ове регије је претежно средоземна, али је у појединим областима океанска, умереноконтинентална и планинска.
- Речна мрежа је у овом делу Европе слабо развијена.
- У овој регији су поникле најстарије европске цивилизације.
- Из Јужне Европе потичу славни поморци из периода великих географских открића.
- Регија је етнички хетерогена, а најбројнији су романски и словенски народи.
- Становништво Јужне Европе се претежно исељава у развијене регије Европе и света, док се у ову регију досељава становништво из афричких и азијских земаља.
- Главна привредна делатност је туризам, али се становништво бави још и пољопривредом.

ДА УТВРДИМО

1. Које море има највећи утицај на Јужну Европу?
2. Која низија се простире јужно од Алпа?
3. На ком јужноевропском полуострву се налази највећи број држава у регији?
4. Објасни зашто је Јужна Европа емиграциона регија.
5. Која држава је имала водећу улогу у ширењу науке и културе током периода хуманизма и ренесансе?
6. Које су религије најзаступљеније у Јужној Европи?
7. Објасни зашто је Јужна Европа једна од туристички најпосећенијих регија.

ДРЖАВЕ НАСТАЛЕ РАСПАДОМ СФРЈ

- СФРЈ Србија Црна Гора Босна и Херцеговина Словенија Хрватска
- Северна Македонија Јулијски Алпи Динариди Панонска низија
- Јадранско море пољопривреда индустрија туризам

ДА СЕ ПОДСЕТИМО

1. На која три велика полуострва се простира Јужна Европа?

2. Заокружи слово испред тачног одговора.

Којој групи народа припадају Срби, Хрвати и Словенци?

А) германској Б) романској В) словенској

3. Заокружи одговарајуће подебљане речи тако да тврдња буде тачна.

СФРЈ се налазила на **Апенинском** / **Балканском** полуострву и њеним распадом је настало **шест** / **осам** држава.

Почетком деведесетих година 20. века избио је грађански рат у Социјалистичкој Федеративној Републици Југославији, након чега је започео њен распад. У наредних петнаест

година од шест некадашњих република СФРЈ формираће се шест независних држава: Србија (Београд), Црна Гора (Подгорица), Македонија (Скопље), Словенија (Љубљана), Хрватска (Загреб) и Босна и Херцеговина (Сарајево). Република Македонија је годинама била у спору са Грчком због свог имена. Тај спор је решен 2019. године након што је ова држава променила своје име у Северна Македонија, како се зове од тада. За време трајања спора са Грчком многе државе света су Македонију називале Бивша Југословенска Република Македонија. Босна и Херцеговина (скраћено БиХ) држава је коју чине две целине (ентитета) – Република Српска и Федерација Босне и Херцеговине – као и посебна територијална јединица Дистрикт Брчко.

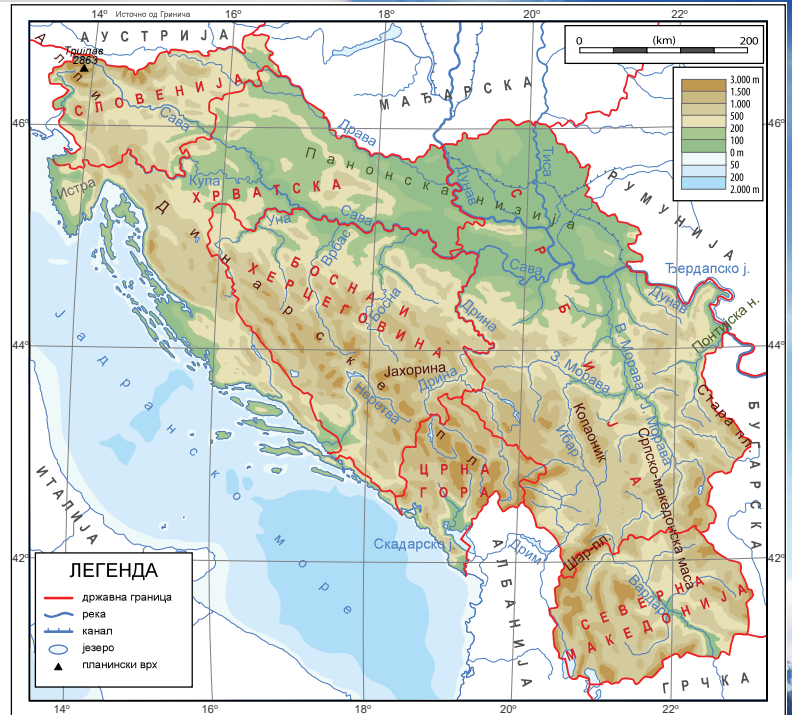
Државе настале распадом СФРЈ

ЗА МЛАДЕ ИСТРАЖИВАЧЕ

Грађански рат на територији Босне и Херцеговине завршен је 1995. године потписивањем мировног споразума у америчком граду Дејтону. Према Дејтонском споразуму, БиХ је подељена на два ентитета, а 2000. године је успостављен Дистрикт Брчко. То је посебна територијална јединица која је под управом оба ентитета, али има своје властите институције.

Рељеф држава
бивше СФРЈ

Република Србија

Државно уређење	република
Број становника	8.306.717
Службени језик	српски
Главни град	Београд
Валута	динар
Површина	88.499 km ²

Река Дунав у
Ђердапској
клисури

Република Србија је **континентална** држава која се већим делом налази на Балканском полуострву. Мањи део Србије, северно од Саве и Дунава, простире се у Панонској низији и Средњој Европи. Поред тога што је **балканска** и **панонска**, Србија је и **подунавска** и **планинска** држава. Њен саобраћајно-географски положај је повољан, јер се налази на важним путним правцима који повезују Западну и Средњу Европу са јужним делом Балканског полуострва. У њеном саставу су две аутономне покрајине: АП Војводина и АП Косово и Метохија. *Подсети се који су делови АП Војводине.*

Главни град Републике Србије је **Београд**.

Северни крајеви земље, који захватају део Панонске низије, јесу равничарски. Највиши врх Србије је Велика Рудока (2.660 m) на Шар-планини, а висином се још истичу набране плани-

не Проклетије, Копаоник и Стара планина. Око Јужне Мораве налазе се планине које припадају Српско-македонској маси, а које су према начину постанка раседне (Дукат, Кукавица, Јастребац и друге). Између планина смештене су Врањска, Лесковачка и Нишка котлина.

Клима је у већем делу земље **умерено-континентална**. У области Панонске низије клима је **континентална**, а на високим планинама – **планинска**.

Речна мрежа у Србији добро је развијена. Најзначајнија река је **Дунав**, а остале веће реке су Сава, Тиса, Велика Морава, Западна Морава, Јужна Морава, Дрина и Ибар. Највећи број река припада црноморском сливу, мањи број отиче у Јадранско, а најмањи број у Егејско море.

Природних језера нема много и углавном су мала. Највећи број природних језера

распоређен у Панонској области и на високим планинама. Вештачка језера су бројнија и налазе се у свим деловима Србије. Највеће природно језеро Србије је Палићко, а вештачко Ђердапско. *Пронађи поменути географске појмове на карти Србије у атласу.*

Број становника у Србији износи **8.306.717**. Већинско становништво су **Срби**, а од националних мањина најбројнији су Мађари, Албанци и Роми. У последњих двадесет година у Србији је присутна депопулација, због ниског природног прираштаја и велике стопе емиграције.

Такође, озбиљан проблем у Србији, као и у већини држава насталих распадом СФРЈ, јесте и миграција становника из села у градове, што доводи до напуштања села и пољопривреде, као и до неравномерне насељености. Просечна густина насељености у Србији износи **94 ст./km²** и она је већа око великих градова, у низијама и котлинама, а највећа у Београду. Највећи град је **Београд**, а по величини се истичу још и **Нови Сад**, **Ниш**, **Приштина**, **Крагујевац** и **Лесковац**.

Србија поседује **разноврсне природне ресурсе**. Осим великих површина под плодним

земљиштем, у АП Војводини постоје и резерве нафте и гаса. Планински предели обилују шумама, али и значајним лежиштима угља и различитих руда метала.

У економском погледу Србија је земља у развоју. Од грана тешке индустрије, највећи значај имају машинска, хемијска и индустрија грађевинског материјала. Због плодног земљишта, развоја земљорадње и сточарства, прехранбена индустрија има велики значај за нашу земљу. Почетком 21. века интензивно се развија туризам. Главне туристичке дестинације су већи градови, планине, манастири, бање и бројне манифестације.

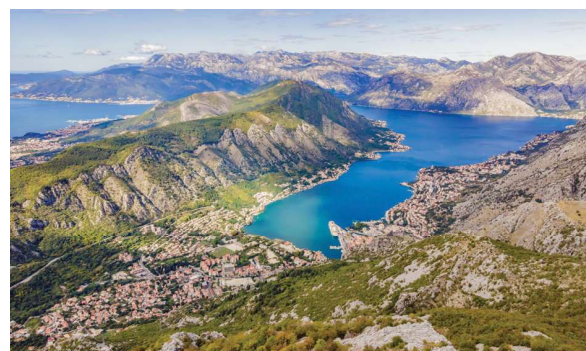

Београд

Црна Гора

Државно уређење	република
Број становника	623.633
Службени језик	црногорски
Главни град	Подгорица
Валута	евро
Површина	13.812 km ²

Бока
каторска

Црна Гора је најмања држава на Балканском полуострву. По географском положају она је **балканска, медитеранска** и **планинска** држава. У њеном рељефу доминирају набране планине, од којих су највише **Дурмитор** и **Проклетије**, а највеће низије су **Зетска** и **Бјелопавлићка**. Највиши врх Црне Горе је **Боботов кук** (2.523 m) на планини Дурмитор. Планински део земље од приморја одвајају планине Орјен, Ловћен и Румија. *С којим државама се граничи Црна Гора?* Црногорска обала је слабо разуђена, а највећи

залив је **Бока каторска**, који се састоји од четири мања залива.

У планинском делу Црне Горе клима је **умереноконтинентална** и **планинска**, а у приморју је заступљена **средоземна клима**. Речна мрежа ове земље није разграната, а многе реке лети пресуше. Најзначајније реке су **Морача**, **Тара**, **Зета** и **Бојана**, која је отока Скадарског језера.

Према подацима пописа из 2023. године, Црна Гора има **623.633** становника. Становништво је етнички хетерогено – претежно га

чине Црногорци, док су најбројније националне мањине Срби, Албанци и Бошњаци. Црна Гора је најређе насељена држава Балканског полуострва. Просечна густина насељености износи **46 ст./km²**. Највећи број становника живи у приморју и у долинама Зете и Мораче.

Главни град је **Подгорица**, а већи градови су **Никшић, Бар, Бијело Поље, Цетиње и Пљевља**.

Привреда Црне Горе је слабо развијена. Планински део је познат по сточарству, док се у приморју гаје маслине, винова лоза, агруми, поврће и дукан. У Црној Гори је развијен туризам захваљујући значајним туристичким вредностима којима ова држава располаже. Велики број

туриста привлаче приморски градови Херцег Нови, Котор и Будва, који имају богато културно-историјско наслеђе. *Пронађи у свом атласу поменути приморска насеља.*

Подгорица

Босна и Херцеговина

Државно уређење	република
Број становника	3.210.847
Службени језици	босански, српски, хрватски
Главни град	Сарајево
Валута	конвертибилна марка
Површина	51.209 km ²

Босна и Херцеговина (скраћено БиХ) држава је коју чине две целине – Република Српска (49%) и Федерација Босне и Херцеговине (51%). Претежно је **планинска** и **континентална** земља. Једини излаз на Јадранско море има код града Неума, у дужини од око 20 km.

Преко територије Босне и Херцеговине пружају се планински венци **Динарида**. Највише планине су **Бјелашница, Јахорина и Маглић**. На Маглићу се налази истоимени врх, који је највиши врх државе (2.386 m).

Клима је претежно **умереноконтинентална**, на високим планинама је **планинска**, док је у малом појасу приморја **средоземна**.

Босна и Херцеговина је богата речним токовима, а најзначајније реке су **Дрина, Сава, Уна, Врбас, Неретва и Босна**.

Последњи попис становништва у Босни и Херцеговини спроведен је 2013. године и, према његовим резултатима, ова држава има **3.210.847**

Мостар

становника. Од тог броја 50,1% чине Бошњаци, 30,8% Срби и 15,4% Хрвати. Просечна густина насељености износи **68,9 ст./km²**, али је планински део земље ретко насељен јер је претежно прекривен шумом, док су најгушће насељене области поред значајних река.

Већи градови су: **Сарајево** (главни град), **Бања Лука, Мостар, Требиње, Бијељина, Би-хаћ, Зеница и Тузла**.

Ова држава је богата природним ресурсима, међу којима су најзначајнији **обрадиво земљиште, шуме** и **хидропотенцијал река**. Осим тога, Босна и Херцеговина располаже угљем, рудама гвожђа и олова, док је град Тузла познат по експлоатацији камене соли.

Привреда је слабије развијена јер је ова држава претрпела велику штету током рата 90-их година 20. века. На пространим пашњацима становништво се бави **сточарством**, док су најзначајније гране индустрије **дрвна и метална**.

Република Словенија

Државно уређење	република
Број становника	2.119.675
Службени језик	словеначки
Главни град	Љубљана
Валута	евро
Површина	20.273 km ²

Љубљана

Словенија је најсевернија држава Балканског полуострва. Према физичко-географском положају она је **балканска, јадранска, алпска и панонска** земља.

Рељеф Словеније је претежно планински. Север и северозапад њене територије заузимају шумовити **Јулијски Алпи** с највишим врхом државе **Триглавом** (2.864 m). Према истоку надморска висина се смањује и планински предео прелази у **Панонску низију**. У југозападном делу земље налази се кречњачки плато, захваљујући ком су у Словенији заступљени и крашки облици рељефа, међу којима је доминантна највећа пећина у Европи – **Постојнска јама**.

У највећем делу земље заступљена је **умереноконтинентална** клима, на обали Јадранског мора клима је **измењена средоземна**, а на Алпима и Динаридима заступљена је **планинска** клима.

Најдуже словеначке реке су **Сава, Драва, Крка и Мура**, које припадају црноморском сливу, и река Соча, која припада јадранском сливу. Река Сава настаје у Словенији од Саве Бохињке и Саве Долинке, одакле тече ка нашој земљи. *Пронађи у аџласу где се завршава џок реке Саве.*

Алпи се одликују и бројним ледничким језерима, од којих су два највећа **Бледско** и **Бохињско**.

Словенија има **2.119.675** становника. Она је етнички хомогена држава, јер већинско становништво (89%) чине **Словенци**, док су најбројније националне мањине Срби, Хрвати и Бошњаци. Просечна густина насељености износи **101 ст./km²**, али становништво није равномерно распоређено у целој држави, већ их је највише у већим градовима и Панонској низији.

Највећи град Словеније је **Љубљана**, која је и престоница ове државе, а међу већим градовима истичу се још и **Марибор, Цеље** и **Крањ**.

Од бивших република СФР Југославије, Словенија је економски најразвијенија. Више од половине државе прекривено је шумама, тако да су шумарство, дрвна и папирна индустрија развијене привредне гране. Словенија има развијену прехранбену и електроиндустрију и модерне саобраћајнице. Туризам је значајан извор прихода због бројних природних и антропогених вредности. Туристе посебно привлаче **Љубљана, Копер, Блед** и **Бохињ, Постојнска јама** и **Крањска гора**.

ЗА МЛАДЕ ИСТРАЖИВАЧЕ

Постојнска јама позната је и по човечјој рибици, динарском ендему који је настањује. Човечја рибица је скоро провидан водени даждевњак. Његов рептилски изглед и измаглица која често зими излази из пећине разлог су за бројне легенде о змајевима који насељавају овај простор.

Република Хрватска

Државно уређење	република
Број становника	4.008.617
Службени језик	хрватски
Главни град	Загреб
Валута	евро
Површина	56.594 km ²

Загреб

Хрватска се налази у западном делу Балканског полуострва, а њен северни део прелази у Средњу Европу. Територија државе има облик потковице, која у великој мери окружује Босну и Херцеговину. Излази на Јадранско море и има изузетно разуђену обалу с бројним полуострвима и острвима. Већа полуострва Хрватске су **Истра** и **Пељешац**, док се међу острвима истичу **Црес**, **Крк**, **Хвар**, **Брач** и **Корчула**. Према физичко-географском положају, Хрватска је **балканска, јадранска, панонска** и **подунавска** земља. *Погледај на картии у атласу с којим државама се граничи Хрватска.*

На североистоку Хрватске рељеф је равничарски и у том делу се простира **Панонска низија**, која на западу постепено прелази у брдски предео. Уз обалу Јадранског мора рељеф је планински и ту се простиру венци **Динарских планина**. Највише планине Хрватске су **Динара**, на којој се налази и истоимени највиши врх државе, **Биоково** и **Велебит**. Планинска област је претежно изграђена од кречњака тако да су ту заступљени и бројни облици крашког рељефа.

Клима је на северу и истоку земље **континентална**, док је у приморју **средоземна**.

Хрватске реке отичу у **Јадрански** и **Црноморски слив**. Због климе и кречњака речна мрежа је у приморском делу слабије развијена. Најдуже реке у Хрватској су **Сава**, **Драва** и **Купа**, које теку северним делом земље. Језера у Хрватској нису бројна, а по својој лепоти и посећености истичу се **Плитвичка језера**, која чини систем од 16 међусобно повезаних језера.

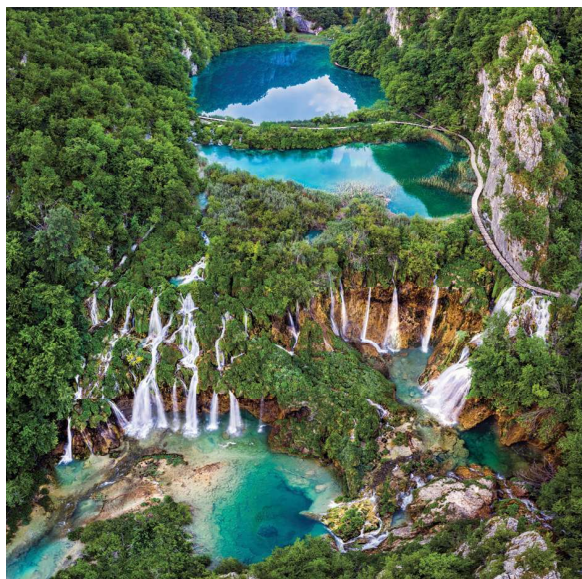
Хрватска има **4.008.617** становника, од чега су **Хрвати** заступљени са 91,6%, што ову земљу чини **етнички хомогеном**. Најбројније националне мањине су Срби и Бошњаци. Ста-

новништво није равномерно распоређено по целој територији државе, а просечна густина је мала и износи **68 ст./km²**. Најгушће су насељене области највећих градова, а то су **Загреб** (главни град), **Сплит**, **Ријека** и **Осијек**.

Захваљујући природним карактеристикама најзначајније привредне гране су **пољопривреда** и **туризам**.

У Панонској области пољопривредници узгајају житарице и индустријско биље, а у приморској области винову лозу и маслине. Хрватска није богата енергентима и рудама, а важну улогу за енергетику земље има нуклеарна електрана „Кршко“, коју Хрватска дели са Словенијом. Најзначајније гране индустрије су **бродоградња** и **петрохемија**.

Туристи највише посећују приморје и националне паркове. Најзначајније приморске туристичке регије су Истра и Далмација.

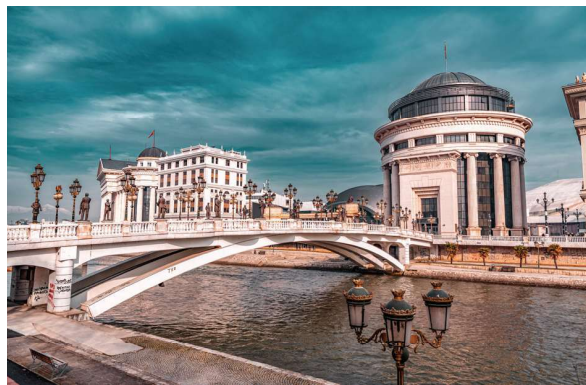

Плитвичка језера

Република Северна Македонија

Државно уређење	република
Број становника	2.085.679
Службени језик	македонски
Главни град	Скопље
Валута	денар
Површина	25.713 km ²

Скопље

Република Северна Македонија је најјужнија држава настала распадом СФРЈ. Простире се у средишњем делу Балканског полуострва. Иако је **континентална, планинска и котлинска** земља, она има **повољан географски положај** јер преко њене територије пролазе важне саобраћајнице Балканског полуострва.

Северна Македонија је планинско-котлинска земља, а Повардарје – област око реке Вардар – дели земљу на источни и западни део. Највише планине су **Кораб** (врх Велики Кораб, 2.764 m) и **Шар-планина**. Између планина смештене су бројне котлине, међу којима се истичу **Пелаго-нијска, Скопска и Охридска**.

У највећем делу Северне Македоније заступљена је **измењена средоземна** клима, која, за разлику од средоземне, има топлија лета и хладније зиме, док је на највишим планинама клима **планинска**.

Речна мрежа је у овој држави развијена, а њене реке отичу у Егејски, Јадрански и Црно-морски слив. Најважнија и највећа река Северне Македоније је **Вардар**, а од осталих се истичу још и **Пчиња, Струмица, Црна река и Црни Дрим**. Три највећа језера су **Охридско, Преспанско и Дојранско** и сва три се налазе на границама са суседним државама. *Пронађи на карти у атласу ова језера и уочи за свако од њих са којим земљама их Северна Македонија дели.*

Северна Македонија има **2.085.679** становника. Већину чине **Македонци** (58,4%), док су најбројније националне мањине **Албанци,**

Турци, Роми и Срби. Просечна густина насељености износи **72,2 ст./km²**, а најгушће су насељене котлине и речне долине.

Око 70% становништва Северне Македоније живи у градовима, међу којима су највећи **Скопље** (главни град), **Куманово, Прилеп и Битољ**.

Повољна клима омогућила је развој **повртарства, воћарства и виноградарства** у котлинама. Северна Македонија је богата рудама олова, цинка, гвожђа и бакра, што је утицало на развој индустрије. Најразвијеније индустријске гране су **металургија, хемијска, прехранбена и текстилна**. Најважније туристичке дестинације су планине и језера, међу којима су најпосећенији Шар-планина и Охридско језеро.

Охридско језеро

НАУЧИЛИ СМО

- Социјалистичку Федеративну Републику Југославију чинило је шест република, које су крајем 20. и почетком 21. века постале самосталне државе: Србија, Црна Гора, Македонија, Словенија, Хрватска и Босна и Херцеговина.
- Република Македонија је због спора са Грчком око имена променила име у Северна Македонија.
- Босну и Херцеговину чине две целине (два ентитета) – Република Српска и Федерација Босне и Херцеговине – као и посебна територијална јединица Дистрикт Брчко.
- Србија и Северна Македонија су једине две континенталне државе, а остале излазе на Јадранско море.
- Рељефом доминирају Панонска низија, Алпи, Динариди и Шар-планина.
- У државама бивше СФРЈ су најзаступљеније средоземна, континентална и планинска клима.
- Веће реке које теку кроз државе бивше СФРЈ јесу Дунав, Сава, Вардар и Дрина.
- Од свих држава бивше СФРЈ, Словенија је економски најразвијенија.
- Најважније привредне гране у већини држава бивше СФРЈ јесу пољопривреда, туризам и индустрија.

ДА УТВРДИМО

1. На ком полуострву се налазе државе бивше СФРЈ?
2. Који су већи градови у државама бивше СФРЈ?
3. Које државе бивше СФРЈ излазе на Јадранско море?
4. Наведи по две значајне туристичке дестинације за сваку од држава бивше СФРЈ.

РЕПУБЛИКА ГРЧКА

- Балканско полуострво
- разуђена обала
- Олимп
- средоземна клима
- етничка хомогеност
- Атина
- маслине
- Пиреј
- туризам

ДА СЕ ПОДСЕТИМО

- Заокружи слова испред назива низија које се налазе на Балканском полуострву.
А) Андалузија Б) Тракија В) Арагонија Г) Падска низија Д) Тесалија
- Заокружи одговарајуће подебљане речи тако да тврдња буде тачна.
Санторини је **вулкан** / **раседна планина** и налази се у **Јонском** / **Егејском** мору.

Географски положај и природне одлике

Република Грчка је највећа држава Балканског полуострва. Смештена је на крајњем југу полуострва и излази на три мора – Егејско, Јонско и Средоземно море. Захваљујући томе што повезује југоисточну Европу с југозападном Азијом и што се у њеној непосредној близини налазе Суецки канал и мореузи Босфор и Дарданели, Грчка има повољан географски положај и велики саобраћајни значај.

Грчка обала је изузетно **разуђена**: има преко 2.000 острва груписаних у више **архипелага**, као што су **Јонска острва** (Крф, Кефалонија, Закинтос), **Споради** (Скијатос, Скопелос), **Киклади** (Миконос, Санторини) и **Додеканска острва** (Родос). Највеће острво Грчке је Крит, који је уједно и њено најјужније острво. Поред острва, грчку обалу чине и бројна полуострва, од којих су три највећа **Пелопонез**, **Атика** и **Халкидики**. Пронађи поменућа острва и полуострва у атласу.

Државно уређење	република
Број становника	10.341.277
Службени језик	грчки
Главни град	Атина
Валута	евро
Површина	131.957 km ²

Релјеф Грчке

Острво Закинтос

ИСТРАЖИ И КАЖИ

Истражи помоћу географског атласа којим воденим површинама треба да се плови како би се најкраћим путем стигло из Грчке у Индију. Резултат истраживања запиши у свеску.

ЗА МЛАДЕ ИСТРАЖИВАЧЕ

На југу полуострва Халкидики налазе се три мања полуострва – Касандра, Ситонија и Атос. Полуострво Атос се назива још и Света гора јер се на њему налази двадесет православних манастира, међу којима је и српски манастир Хиландар. Хиландар је изграђен на рушевинама некадашњег византијског манастира Хеландариона, основаног почетком 11. века, а обновљен је на иницијативу Светог Саве и његовог оца Стефана Немање 1198. године.

Планина Олимп – Према грчкој митологији, на врху Олимпа налази се храм у ком живе грчки богови. Због тога Грци Олимп називају „планина богова”.

Рељеф Грчке је претежно планински. На западу се пружају **Пиндске планине**, које су наставак Динарида. Највише планине су **Олимп** (врх **Митикас** 2.918 m – највиши врх Грчке), **Парнас** и **Родопске планине**. Низије заузимају малу површину и налазе се на северу. Највеће су **Тракија**, **Тесалија** и **Солунска низија**.

Како се Грчка налази на додиру Евроазијске и Афричке литосферне плоче, тектонска активност је интензивна, а то за последицу има веома нестабилно копно, честе земљотресе и појаву вулкана. Међу бројним грчким острвима налазе се и она која су вулканског порекла, а већа су **Санторини** и **Милос**.

Острво Санторини – Иако су грађевине подигнуте на кратеру активног вулкана, ово је једно од ексклузивних летовалишта Грчке.

Клима-дијаграм Атине

У највећем делу Грчке заступљена је **средоземна клима**, с нешто већом количином падавина на западу земље. Лета су топла и сува, зиме благе и кишовите, а снег је ретка појава. У унутрашњости земље клима је **умереноконтинентална**, а на високим планинама **планинска**.

Захваљујући свом рељефу и клими, Грчка није богата површинским водама. Њене реке су кратке и сиромашне водом, док оне веће – као што су **Вардар, Струма и Марица** – извиру у суседним државама. Језера су мало-бројна и углавном мала. Једина два већа језера су Дојранско и Преспанско, која се налазе на крајњем северу државе. *Пронађи на карти у атласу из којих држава долазе три највеће реке које теку кроз Грчку и с којим државама два највећа језера представљају природну границу.*

Клима, рељеф и недостатак воде утичу на то да Грчка има оскудну вегетацију, у којој су најзаступљеније медитеранске биљне врсте као што су **ловор и чемпрес**.

ИСТРАЖИ И КАЖИ

Анализирај клима-дијаграм Атине и утврди који месец је најкишовитији, а који најсувљи и које су количине падавина минималне и максималне. Затим истражи који је месец најтоплији, а који најхладнији, као и које су вредности температуре ваздуха у тим месецима. Резултате истраживања запиши у свеску.

Друштвене одлике

По етничкој и верској структури, Грчка је најхомогенија држава Европе. Више од 95% становништва чине **Грци**, потомци старих Хелена. Бројније националне мањине су Албанци, Македонци и Турци. Највећи број Грка су **православни хришћани**.

Као и већина балканских држава, и Грчка је неравномерно насељена. Најгушће су насељена подручја два највећа града, **Атине** и **Солуна**, где живи око 50% становништва, и приморје. Низак природни прираштај и емиграција у економски развијеније државе утичу на то да број становника Грчке опада.

Атина је главни и највећи град, а уједно и индустријски, туристички и културни центар државе. Смештена је на полуострву Атика, у близини највеће грчке луке Пиреј.

Грчка је чланица Европске уније, али спада у економски слабије развијене државе.

Атина

ЗА МЛАДЕ ИСТРАЖИВАЧЕ

На крајњем северу Пелопонеза, где је копно најуже, Грци су 1893. године довршили прокопавање Коринтског канала. Овај канал је скратио пловидбу из Егејског мора према западу за око 400 km и тиме значајно утицао на економију Грчке крајем 19. и почетком 20. века. Његова ширина, која износи 21 m, данас није довољна за велике теретне бродове који су много већи него што су били у време изградње канала, па га последњих деценија углавном користе туристички бродови.

Она је претежно пољопривредно-индустријска и туристичка земља. Пољопривреда се због природних услова и мало обрадивог земљишта заснива на **сточарству** и **воћарству**. Највише се гаје медитеранске биљне културе **маслине**, агруми и винова лоза, док се сточари баве узгојем **оваца** и **коза**. Најзначајнија делатност примарног сектора је **риболов**. Главна минерална богатства која се експлоатишу у Грчкој јесу боксит, манган, олово и морска со. Индустрија се заснива на увозу сировина, па је углавном смештена у околини лука, међу којима су највеће **Пиреј** и **Солун**. Развијеније индустрије су прехранбена, текстилна, индустрија коже и бродоградња.

Захваљујући географском положају, велики економски значај за ову државу има поморство.

Разуђена обала, уређене плаже, повољна клима, бројни остаци античких културно-историјских споменика и манастири на Атосу разлог су што је у Грчкој туризам најважнија привредна грана. Посебно су развијене четири гране туризма, које привлаче велики број туриста: **културно-историјски**, **градски**, **верски** и **купалишни**. Најпознатије туристичке дестинације су Атина, Солун, Крф, Родос, Халкидике, Закинтос, Делфи и Олимпија. *Посећени се иде су одржане прве Олимпијске игре.*

Лука Пиреј

Остаци пророчишта у Делфима

БАШ... ГРЧКИ

Фета сир – врста сира од овчијег или козјег млека

Гирос – јело од меса, кромпира и свежег поврћа

Мусака

Сиртаки – народна игра

Бузуки – традиционални музички инструмент

НАУЧИЛИ СМО

- Грчка је балканска, приморска и претежно планинска држава.
- Обала Грчке је веома разуђена. Ова држава има више од 2.000 острва.
- Највиша планина Грчке је Олимп.
- Клима ове државе је претежно средоземна, а у појединим областима је умереноконтинентална и планинска.
- Грчка је етнички и верски хомогена земља.
- У Грчкој се гаје медитеранске културе: маслине, агруми и винова лоза.
- Туризам је најважнија грана грчке привреде.

ДА УТВРДИМО

1. Објасни саобраћајно-географски положај Грчке.
2. Која мора запљускују обале ове државе?
3. Наброј веће архипелаге и већа острва у Грчкој.
4. Зашто је Грчка сиромашна површинским водама?
5. На чему се заснива грчка привреда?
6. Објасни зашто је ова држава једна од водећих туристичких земаља света.